

Constant – Ruimtelijk ontwerp voor een betere maatschappij

30-5-2016 - 15:41, Architectenweb.nl

“Constants Nieuw Babylon is nog steeds urgent”, zegt Benno Tempel, directeur van het Gemeentemuseum Den Haag. De visionaire verbeelding van een wereld waarin mensen vrij zijn om te spelen en te reizen, wordt breed getoond in een dubbeltentoonstelling van het Gemeentemuseum Den Haag en het Cobra Museum in Amstelveen.

De twee tentoonstellingen over beeldend kunstenaar Constant Nieuwenhuys – kortweg Constant – scheppen een fantastisch brede blik op diens werk Nieuw Babylon en de weg ernaartoe. Daarbij focust het [Gemeentemuseum Den Haag](#) op het veelomvattende werk zelf; het [Cobra Museum](#) richt zich op de overgangperiode van de CoBrA-beweging naar Nieuw Babylon, met aandacht voor de invloeden vanuit de architectuur.

Terwijl ‘Babylon’ doet denken aan de Bijbelse spraakverwarring en de toren van Babel als symbool van menselijke hoogmoed, staat ‘Nieuw Babylon’ bij Constant voor een samenleving waarin mensen vrijelijk reizen, ontmoeten en verbintenissen aangaan, ongehinderd door taal of grenzen. “Hoogst actueel, gezien de huidige migratiestromen”, zegt museumdirecteur Tempel. “Het doet ook denken aan internet, waar mensen in een internationaal netwerk verbindingen aangaan en spraak geen probleem is.”

Open samenleving

Nieuw Babylon is een utopische wereld, door Constant verbeeld in onder meer tekeningen, schilderijen, geografische kaarten, films, teksten en maquettes. Bijna twintig jaar werkte hij aan het omvangrijke project – van midden jaren vijftig tot 1974.

Constant ziet de wederopbouw na de oorlog en constateert in de jaren vijftig hoe de samenleving begint te veranderen door de toenemende automatisering. In zijn ogen zal de mens zich ontwikkelen tot een spelende, creatieve en nomadische mens, vrij van werk en grenzen. Boven de bestaande steden worden nieuwe leefomgevingen gecreëerd, waar iedereen naar believen kan gaan en staan.

Overigens blijft Constant kunstenaar en is Nieuw Babylon – de naam werd hem gesuggereerd door ‘Lettrist’ en ‘Situationist’ Guy Debord – een kunstwerk. Constant doet slechts suggesties voor mogelijke manieren om de nieuwe wereld in te richten; de gebruiker moet de woon- en leefomgeving creatief vormgeven naar de behoeftes van het moment.

Speelsheid ervaren

Het Haagse Gemeentemuseum bezit veel werk van Constant, mede dankzij het feit dat de finale tentoonstelling over Nieuw Babylon in 1974 hier is georganiseerd. De kunstenaar wilde het hier ‘veilig opbergen voor gunstiger tijden en toekomstige generaties’, zodat zijn atelier weer ruimte bood om te kunnen schilderen.

Het museum heeft steeds (wisselende) onderdelen getoond, maar de huidige tentoonstelling brengt

Nieuw Babylon in al zijn diversiteit – inclusief documentatie en fraai gereconstrueerde piëdestallen – in de zalen. De zeer uitgebreide opstelling wordt gecompleteerd door twee reconstructies van ‘omgevingen’, die de speelse zijde van het project erfahrbaar maken. Het Gemeentemuseum heeft het speeltoestel Ludiek Trap, in 1968 getoond in het Amsterdam Historisch Museum, gereconstrueerd; ook is een deel van het Deurenlabyrint, dat Constant maakte voor de tentoonstelling in 1974, opnieuw opgesteld.

Van schilderij naar architectuur

De tentoonstelling in het Cobra Museum geeft een boeiende verdieping aan de presentatie van Nieuw Babylon. Het Amstelveense museum gaat in op de periode dat Constant zich ontwikkelt “van schilderij naar ruimtelijk werk”, aldus artistiek directeur Katja Weitering, “Naar een synthese van kunsten, en naar een interesse in sculpturen en architectuur ten dienste van een betere maatschappij.” In Londen had hij gezien hoe saai de architectuur van de wederopbouw was en hij wilde onderzoeken wat kunst voor de wederopbouw kon betekenen.

Van Aldo van Eyck kreeg Constant een aantal boeken over architectuur, met de woorden “Hieraan heb je genoeg om het te leren.” Abstracte schilderijen in de tentoonstelling verduidelijken Constants veranderende interesse van twee- naar driedimensionaal werk. Zijn groeiende belangstelling voor de geometrie van De Stijl is duidelijk, maar Constant heeft erop gehamerd dat hij kleur en geometrie gebruikte als vertaling van zijn denken over architectuur.

Naast tekeningen, schilderijen en maquettes zijn Constants ontwerpen voor stoffen en kleine meubelen te zien. Tevens toont het museum reconstructies van bijvoorbeeld de ‘ruimte begrensd door kleur’ – die Constant in 1952 samen met Aldo van Eyck maakte voor een tentoonstelling in het Stedelijk Museum – en het modelinterieur voor de Bijenkorf waaraan hij met Gerrit Rietveld samenwerkte in 1954.

Bewondering

De tentoonstelling is ontworpen door Ben van Berkel – een groot bewonderaar van Constants werk en gedachtengoed, aldus Weitering – als een labyrint, waarin de bezoeker mag verdwalen om onverwachte verbanden te ontdekken. Ook het volgen van een vaste (chronologische) route is mogelijk, waarbij zichtlijnen tussen de schuin geplaatste wanden zorgen voor verrassende connecties. Zo blijkt het laddermotief of het gebruik van kleuren telkens opnieuw op te duiken.

Het grote overzicht van Nieuw Babylon en de voorafgaande jaren van experiment is tot stand gekomen in samenwerking met [Fondation Constant](#) en het Museo Reina Sofia in Madrid. Dat de tentoonstelling over Nieuw Babylon eerder al in het Spaanse museum te zien was, zegt volgens Tempel veel over de internationale waardering voor Constant. “Constant is de meest in bruikleen gevraagde kunstenaar uit onze collectie”, zegt hij. “Meer dan Mondriaan of Monet. Hij verdient het dat het Nederlandse publiek meer van zijn werk gaat kennen en houden.”